

Innhold

1 Sammen drag – Trøndelag i medvind	3
2 Fjorårets anslag	4
3 Prognoser og usikkerhet.....	5
4 Utviklingen internasjonalt og i Norge	5
5 Etterspørsel etter arbeidskraft.....	8
5.1 Næringsstruktur	8
5.2 Bedriftsundersøkelsen	9
5.3 Etterspørselen i de ulike næringene.....	10
5.3.1 Industri.....	10
5.3.2 Bygg og anlegg.....	11
5.3.3 Varehandel, hotell og restaurant.....	12
5.3.4 Bank, finans, forsikring og eiendomsdrift, teknisk og faglig tjenesteyting.....	12
5.3.5 Transport og lagring, informasjon og kommunikasjon.....	13
5.3.6 Offentlig forvaltning, undervisning og helse- og sosialtjenester	13
5.3.7 Prognose for sysselsetting.....	13
6 Tilbudet av arbeidskraft i Trøndelag	14
6.1 Tilpasning på arbeidsmarkedet.....	14
6.1.1 Flytting	14
6.1.3 Arbeidsmarkedstiltak.....	15
6.1.4 Pendling	15
6.1.5 Innvandring.....	15
6.2 Befolkningsutvikling og utvikling i arbeidsstyrken	16
7 Prognose på ledighet i 2018	16
Kilder	18

Ordskyen på forsiden viser vektete innspill fra markedskontaktene i Trøndelag.

1 Sammendrag – Trøndelag i medvind

Oljekrisen synes langt unna når vi i Trøndelag retter blikket mot 2018. Høsten 2014 falt oljeprisen dramatisk og mange fryktet en langvarig nedgangskonjunktur med store ringvirkninger. I ettertid kan vi se at det kun var Rogaland og oljesektoren for øvrig som ble berørt. Krisen spredte seg ikke som fryktet. Økonomien viste en god evne til innhenting, godt hjulpet av en ekspansiv finanspolitikk.

Etter en ledighetsøkning gjennom 2015 og de første månedene inn i 2016, har ledigheten gått sammenhengende ned i Trøndelag og nådde høsten 2017 rekordnivå med den laveste ledigheten på 30 år. I november var ledigheten i Trøndelag på 1,8 prosent og snittet for året ser ut til å havne på 2,2 prosent.

Oljeprisfallet førte med seg en kraftig kostnadsreduksjon i sektoren, noe som har medført at lønnsomheten har steget kraftig. Kronen svekket seg i takt med oljeprisen, dette har styrket eksportbedriftenes konkurransevne. Videre har en svak kronekurs bidratt til økende turisme, både tilreisende fra andre land og hjemmeferierende.

Innenfor de fleste næringer i Trøndelag forventer vi stabil utvikling med hensyn til sysselsetting. Størst vekst forventes innenfor bygg og anlegg med en økning på 1,8 prosent. Fra alle deler av fylket meldes det om mangel på faglært arbeidskraft og spesielt innenfor bygg og anlegg. Bedriftene sliter med å få tak i tømrere, elektrikere, anleggsmaskinførere og rørleggere. Det samme ser vi i helsesektoren, det er mangel på sykepleiere og annet helsepersonell.

Det kan vise seg å være mangelen på kvalifisert arbeidskraft som blir en av de største utfordringene bedriftene i Trøndelag står overfor de kommende årene. Økonomien går svært godt, men ytterlige vekstmuligheter synes å være vanskelig. Arbeidet med å skaffe nok og god kompetanse blir en viktig oppgave for det nye Trøndelag fremover. Dette er et ansvar som hviler både på privat og offentlig sektor og som krever et godt samarbeid.

En spennende næring er havbruksnæringen som har utviklet seg til å bli verdens ledende på eksport av laks og ørret. Havbruk står sterkt i Trøndelag. Næringen selv har fremtidsoptimisme og tror på en blomstrende vekst. Det er antydning et behov for nesten 40 000 flere ansatte frem mot 2050 og næringen har behov for mange typer arbeidskraft¹. Det gjelder i produksjonen, men også innenfor teknologi, produktutvikling, markedsføring og salg.

Vi forventer at arbeidsstyrken, som er summen av helt ledige og sysselsatte, vokser med ca 2 400 personer. Prognosen viser en økning i antall sysselsatte med ca 2 500 personer, og en stabil ledighet på om lag 4 950 i snitt pr måned. Dette gir et årsgjennomsnitt på 2,0 % i 2018, noe lavere enn i 2017.

I årets prognose legger vi til grunn marginale endringer i sysselsettingen i alle aldersgrupper. Vi tror derfor yrkesdeltakelsen², som er arbeidsstyrken i prosent, vil ha en ørliten nedgang fra 71,4 til 71,3 prosent.

¹ Etter en beregning fra Sintef Ocean på oppdrag fra Adresseavisen, Fosna-Folket og Hitra-Frøya.

² Yrkesdeltakelsen (yrkesfrekvensen) viser hvor stor prosentdel som er med i arbeidsstyrken (aldersgruppe 15-74 år). Arbeidsstyrken er sysselsatte og helt ledige.

Figur 1. Ledighetsutvikling, årsgjennomsnitt og prognose 2018

2 Fjorårets anslag

Ledigheten sank gjennom hele 2017 sammenlignet med året før og nedgangen var markant spesielt i vår og høst-månedene. De fleste analytikere undervurderte innhenting av oljeprisen og dermed en økt investeringstakt. Omslaget kom senhøsten 2016, noe som ble i seneste laget for prognosene.

I fjorårets prognose antok både Nord- og Sør-Trøndelag at ledigheten ville holde seg lav. Sør-Trøndelag undervurderte hvor kraftig nedgangen faktisk ble, mens Nord-Trøndelag var litt for optimistisk. I Sør-Trøndelag prognoserte vi en gjennomsnittlig ledighet på 2,6 prosent, den ser ut til å ende på et snitt rundt 2,2 prosent. Nord-Trøndelag estimerte en ledighet på 1,9 prosent, den ser ut til å ende på om lag 2,1 prosent.

Inngangen til 2017 tilsa en moderat ledighetsnedgang og en liten økning i sysselsettingen. De fleste trodde effekten av oljenedgangen ville ha innvirkning på arbeidsmarkedet og økonomisk vekst, men ikke i samme grad som året før. I Trøndelag anså vi at effekten av oljeprisfallet i forholdsvis liten grad ville påvirke markedet. Økningen i ledighet innenfor ingeniør- og ikt-fag ble i stor grad oppveid av økning i sysselsetting innenfor bygg og anlegg samt deler av industrien. I tillegg fikk vi drahjelp av en fortsatt svak kronekurs, som lettet eksporten, samtidig som våre viktigste handelspartnere opplever god økonomisk vekst. Dette har også hatt positiv innvirkning på hotell og reiseliv.

Boligprisene har holdt seg høye i sentrale strøk, men veksten er avtagende. Dette har blant annet sammenheng med de forhøyede kravene til egenkapital, og en viss ubalanse i eiendomsmarkedet med stort tilbud av boliger og spesielt leiligheter. Omslaget i boligmarkedet kom i sommer. På anleggssiden er det fortsatt god vekst.

Arbeidsstyrken ble estimert for hvert av fylkene i fjor. Ser vi Trøndelag samlet, ble antall sysselsatte noe høyere enn prognosene tilsa. Signaler fra ulike prognosemakere som SSB og NHO tilsa en svakere utvikling i sysselsettingen enn den faktisk ble.

3 Prognoser og usikkerhet

Vår prognose er basert på en samlet vurdering av økonomiske forhold som oljepris, rente- og kredittutvikling, valutakurs og privat og offentlig konsum, og hvordan vi tror disse størrelsene vil påvirke sysselsetting og ledighetsutvikling i tiden fremover. I tillegg legger vi til grunn prognoser fra andre sentrale aktører som Arbeids- og velferdsdirektoratet, Norges Bank og SSB. Vi tar også med informasjon fra ulike bransjeorganisasjoner og NAVs egne markedskontakter i NAV-kontorene i Trøndelag.

Det knytter seg alltid stor usikkerhet til prognoser. Erfaring har vist at plutselige hendelser kan endre utviklingen og snu trender. Dette så vi sist høsten 2014 da oljeprisen falt markant, noe de færreste forventet ved inngangen til året. Som vi antok i fjorårets prognose, har 2017 vært preget av synkende ledighet. For 2018 er det lite som tyder på store omskiftninger i økonomien som vil påvirke arbeidsmarkedet. Bunnen i konjunkturedgangen er for lengst nådd og pilene peker oppover. Usikkerhetsviften³ til Norges Bank er smalere enn i 2016 og 2017.

Våre anslag for kommende års sysselsetting og ledighet, baserer seg i tillegg blant annet på inneværende års sysselsettings-, og trendutvikling. Årets prognose bygger derfor på estimerte tall for 2017 og 2018.

4 Utviklingen internasjonalt og i Norge

Fra 2010 og frem til høsten 2014 var Norge preget av en stabil økonomisk situasjon med lav ledighet, lav rente og høyt konsum. Dette ga god etterspørsel og vekst i økonomien. Gjennom 2014 holdt ledigheten seg relativt stabil mens vi i 2015 så en økende ledighet, spesielt i vestlandsfylkene. Oljeprisfallet og investeringsnedgangen som startet høsten 2014, skapte en bølge av usikkerhet i det øvrige næringslivet. Dette førte blant annet til en svakere vekst i store deler av økonomien. Siden andre halvår 2016 har Norge vært i en moderat oppgangskonjunktur. Driverne bak oppgangen er gunstig kronekurs, lave renter, lav lønnsvekst og aktiv finanspolitikk.

Det siste året har oljeprisen steget fra rundt 30 dollar fatet til dagens nivå på ca 60 dollar fatet. Oljeprisfallet førte med seg en kraftig kostnadsreduksjon i sektoren noe som har medført at lønnsomheten har steget kraftig. På det høyeste lå break-even⁴ på mellom 70-80 dollar fatet, og ligger ned mot ca 30 dollar i dag. Kostnadsreduksjon, økende oljepris og behov for vedlikehold og nyinvesteringer har gitt næringen et løft.

³ Usikkerhetsviften er et bilde på størrelsen på usikkerheten. Jo større vifte desto flere usikre faktorer.

⁴ Break-even er den pris bedriftene må ha for at inntektene skal dekke kostnadene.

Kronen svekket seg i takt med oljeprisen, noe som har gitt eksportbedriftenes styrket konkurransevne. Videre har en svak kronkurs bidratt til økende turisme, både tilreisende fra andre land og hjemmeferierende.

Moderate lønnsoppgjør gir bedriftene lavere kostnader. Samtidig har det lave rentenivået og en lav prisstigning gitt husholdningene økt kjøpekraft. I høst ser vi et noe høyere prisnivå på norskproduserte varer og tjenester, mens prisen på importerte konsumvarer blir litt lavere.

Boligprisveksten har avtatt i løpet av året og har i enkelte områder falt. Det er store regionale forskjeller i boligprisene. Husholdningenes gjeld vokser fortsatt raskere enn inntektene, og ved utgangen av 2. kvartal i år var husholdningenes gjeldsrate 2,4 ganger så stor som inntekten.

I 2017 har ledigheten i Trøndelag falt hver måned sammenlignet med samme måned i fjor, og Sør-Trøndelag hadde i november den laveste ledighet på 30 år. Alle fylker hadde nedgang i arbeidsledigheten i november. Spesielt innenfor bygg og anlegg samt industrien har ledigheten falt mye det siste året. Men, også i den utsatte gruppen innen ikt-og ingeniør-fag har ledigheten falt.

Stillingstilgangen hittil i år har økt sammenlignet med 2016. På grunn av en omlegging i hvordan NAV innhenter ledige stillinger, vil antallet ikke være direkte sammenlignbart med fjoråret. Tall fra SSB på sesongjusterte ledige stillinger viser at antallet utlyste stillinger er økende. Fra 3. kvartal 2016 til 3. kvartal i år er økningen på 9 prosent og økningen favner bredt.

Norsk økonomi får drahjelp fra utlandet og vi ser et oppsving blant våre handelspartnere. I USA var den beregnede årsveksten på 3 prosent, noe som er høyere enn fjoråret. Prognosene tilsier en noe dempet vekst neste år. I eurosonen er det økonomisk vekst i alle land, og spesielt Spania har hatt en betydelig vekst de siste par årene. Storbritannia har en mer usikker utvikling og veksten i år har vært lav. Svensk økonomi går godt med sterk vekst og fallende ledighet. Veksten er særlig drevet av sterk investeringsaktivitet i næringslivet.

I Kina og India har en ekspansiv økonomisk politikk bidratt til å holde veksten oppe. I følge Norges Bank har vekstutsiktene for Russland og Brasil bedret seg det siste året, etter en periode med negativ økonomisk vekst.

Som nevnt tidligere, har utviklingen i internasjonal økonomi påvirkning på norsk økonomi og sysselsetting. De fleste signaler peker i retning av en stabil økonomisk utvikling i Norge neste år.

Konsum og kreditt

Privat konsum består av husholdninger og bedrifters kjøp av varer og tjenester. I følge Norges Bank økte husholdningenes konsum markant i andre kvartal i år, etter en nedgang i 2015 og 2016. Det ventes at forbruket av varer og tjenester vil øke noe videre inn i 2018, men at et noe høyere rentenivå vil trekke i motsatt retning på sikt. Samtidig har sparingeraten gått ned, noe som blant annet henger sammen med det høye

gjeldsnivået i husholdningene. Sysselsettingsvekst og vekst i reallønn vil trekke husholdningenes forbruk opp.

Investeringer

Historisk erfaring taler for en økt investeringstakt ved et oppsving i økonomien. Bedriftene er moderat optimistiske med tanke på investeringsvekst det kommende året. Norges Banks regionale nettverk (3/2017) viser en utvikling det kommende året lik årets investeringsvolum.

Renter og valuta

Rentene er fortsatt på et historisk lavt nivå og forventes å holde seg lave også i 2018. Styringsrentene hos våre handelspartnere har vært lave siden finanskrisen i 2009 og vil med stor sannsynlighet holde seg forholdsvis lave også i året som kommer. Man antar likevel at rentebunnen er nådd og at rentene skal noe opp. Lave renter vil normalt gjøre det mer attraktivt å investere for bedriftene og lånefinansiere konsum i husholdningene. Som tidligere nevnt, vil et lavt rentenivå gjerne stimulere til at folk låner mer med risiko for at gjelden i husholdningene øker mer enn inntekten. Dette er en bekymring som deles både av finansnæringen og fra politisk hold. Mange har små finansielle buffere og lite rom for å tåle en renteøkning.

Kronekursen er fortsatt lav mot flere sentrale valutaer, som dollar og euro. På den ene siden gir dette eksportbedriftene bedre vilkår i konkurranse med utenlandske bedrifter, men på den andre siden fører det til dyrere import på varer og tjenester.

Mangel på arbeidskraft

Det kraftige fallet i arbeidsledighet det siste året har blant annet ført til mangel på arbeidskraft i flere næringer. I Trøndelag er nå ledigheten på 1,8 prosent og det er usikkert hvor mye lenger ned ledigheten kan gå. Det vil alltid være en andel av arbeidssøkerne som er «jobbskiftere» eller personer som har utløpte kontrakter og er mellom to arbeidsforhold. Ytterligere finnes det arbeidssøkere som er i overgangsfaser med dårlig helse og som vil trekke seg ut av arbeidsmarkedet i løpet av kort tid. Hvor stor andel dette utgjør – «den naturlige arbeidsledighetsraten» - ønsker vi ikke å spekulere i, men sannsynligvis er vi i nærheten av denne. Det er foreløpig ingen tegn på noen konjunkturmessig⁵ ledighet og det er få strukturelle⁶ problemer i norsk økonomi. Det ser vi blant annet i oljesektoren som har redusert kostnadsnivået betraktelig og justert investeringsnivået.

Det er særlig tre forhold som kan skape mangel på arbeidskraft. For det første er det et problem dersom sysselsettingsratene synker og for mange trekker seg ut av arbeidslivet. For det andre ser vi at norsk økonomi har vært gjennom en snuoperasjon, noe som har ført til at en del av den utenlandske arbeidskraften Norge har fått det siste ti-året har reist hjem til sine egne land. Det siste også på grunn av bedre tider i Europa. I tillegg utdannes det for få med faglært bakgrunn til jobb i industri og bygg og anlegg, men også helsepersonell av alle kategorier, samt teknisk og realfagutdannet arbeidskraft.

⁵ Ledighet som skyldes lav aktivitet i økonomien, som igjen fører til lavere etterspørsel etter arbeidskraft.

⁶ Ledighet som kan skyldes misforhold i sammensetningen av arbeidsmarkedet, bla med hensyn til kvalifikasjoner og kompetanse.

Dette kan etterlate Norge og Trøndelag i en potensielt vanskelig posisjon. Økonomien går svært godt, men ytterlige vekstmuligheter synes å være vanskelig. Mangel på ressurser i form av arbeidskraft **kan** i verste fall lede til en nedgangskonjunktur. Det er mangelen på kvalifisert arbeidskraft som er den største utfordringen bedriftene nå står overfor. Dette ser vi allerede tegn til i enkelte næringer og regioner.

Andre forhold

Børsutviklingen er god og stabil og de langsiktige trendene på Oslo Børs tilsier en fortsatt positiv utvikling i totalindeksene⁷. Det siste året har børsen steget med rundt 20 prosent.

Oljeprisen har steget og ligger for tiden på rundt 60 dollar fatet. SSB og de fleste analytikere forventer at oljeprisen vil holde seg stabil de kommende årene. Norges Bank gir et konservativt anslag på rundt 55 dollar fatet ut 2020.

De fleste indikatorer viser stabilitet eller moderat oppgang. Selv om vi ser få indikatorer som peker nedover, er det likevel en del usikkerhet med hensyn til gjeldsvekst og utvikling internasjonalt. Det forventes vekst i sysselsettingen, noe som understøttes av NAV Trøndelag sin bedriftsundersøkelse. Vår undersøkelse viser en nettoforventning til sysselsetting på 19 prosent, mens NHO sitt økonomibarometer 3/2017 viser netto sysselsettingsforventning på over 30 prosent. På bakgrunn av dette antar vi at ledigheten vil synke noe i 2018.

I det neste kapittelet vil vi redegjøre for faktorer som ligger bak etterspørselen etter arbeidskraft, kort om særtrekk ved næringsstrukturen i Trøndelag, trekke inn forhold fra bedriftsundersøkelsen⁸ som ble gjennomført våren 2017 og deretter analysere etterspørselen etter arbeidskraft i ulike næringer i fylket.

5 Etterspørsel etter arbeidskraft

5.1 Næringsstruktur

Næringsstrukturen i Trøndelag skiller seg fra ut fra resten av landet i en del næringer. Regionen har en relativt høy sysselsettingsandel innen primærnæringene, særlig i norddelen av fylket. Fylket har en relativt høy andel sysselsatte innen undervisningssektoren og teknisk tjenesteyting og eiendomsdrift. De mange sysselsatte i undervisning skyldes i stor grad NTNU som hovedsakelig er lokalisert i Trondheim. Sintef og mange konsulent- og rådgivingsbedrifter bidrar til stor sysselsetting innen teknisk tjenesteyting. De største næringene i fylket er som i landet for øvrig, helse og sosialtjenester samt varehandel og motorvognreparasjoner.

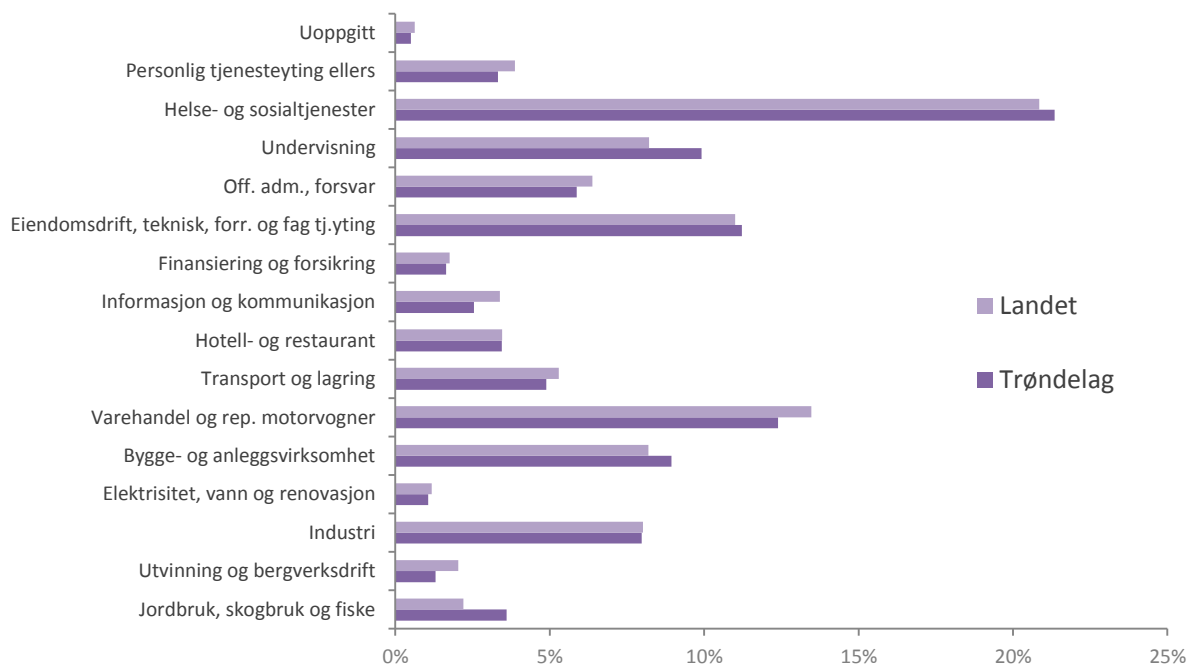
Industri- og sysselsettingen er som landet for øvrig. Næringen er dominert av relativt få, men store bedrifter. Høyest sysselsetting ser vi innenfor næringsmiddelindustrien, maskinproduksjon og elektronikkindustri. Andelen sysselsatte innen varehandel er et prosentpoeng under landsgjennomsnittet.

⁷ En indeks som skal gi uttrykk for kursbevegelser for børsen som helhet. I Norge omfatter den alle aksjene på børsen

⁸ NAV Nord og Sør-Trøndelag, Bedriftsundersøkelsen (2017)

Andelen av sysselsatte som jobber i lite konjunkturutsatte næringer er høy. Dette kan lede til at vi får relativt små svingninger i sysselsettingen ved konjunkturedringer. I oppgangstider kommer ledighetsnedgangen senere i Trøndelag, og fylket rammes lite ved brå omskiftninger som vi så etter oljeprisfallet. Etter konjunkturedgangen i 2009 og frem til i dag har regionen hatt en ledighet som i hovedsak har ligget godt under landsgjennomsnittet. Vi vil ta hensyn til dette når vi tallfester sysselsettingen og ledigheten senere.

Figur 2. Næringsstrukturen i Trøndelag sammenlignet med landet. Andel sysselsatte 31.12.2016⁹.

5.2 Bedriftsundersøkelsen

For andre år på rad gjennomførte NAV Nord-, og Sør-Trøndelag i 2017 en felles bedriftsundersøkelse. Resultatene for undersøkelsen viser at trøndersk næringsliv i all hovedsak er optimistisk med økende sysselsettingsforventninger for Trøndelag som region. Sammenlignet med resten av landet er bedriftene i Trøndelag blant landets mest optimistiske. Samlet mener hver fjerde bedrift at de vil ansette flere kommende år, og kun ni prosent at de vil redusere bemanningen. Dette gir en nettoøkning¹⁰ på 16 prosent.

I alle hovednæringer er det en høyere andel bedrifter som forventer økning i antall ansatte enn nedgang. Det store flertallet av bedriftene forventer like mange ansatte det kommende året som de har på intervju tidspunktet.

⁹ Tall fra SSB.

¹⁰ Andel bedrifter som forventer oppgang i antall sysselsatte, minus andel bedrifter som forventer nedgang.

Bedriftsundersøkelsen 2017 viser at det er trevareindustrien som har de høyeste forventningene. Mer enn halvparten av bedriftene tror de vil øke bemanningen kommende år. Innenfor bygg og anlegg har om lag 40 prosent av bedriftene forventninger om økt bemanning.

Deler av offentlig sektor har lavere forventning om økt sysselsetting. De eneste næringene i Trøndelag som har negativ forventning til sysselsetting er offentlig forvaltning samt treforedling og grafisk produksjon.

Undersøkelsen viser at det er en noe høyere andel av bedriftene i Trøndelag som opplever rekrutteringsproblemer i år enn det var i fjor. Majoriteten av bedriftene har imidlertid ikke problemer med rekrutteringen, noe som viser at det er god balanse mellom tilbud og etterspørsel på arbeidsmarkedet i Trøndelag.

I år som tidligere er det sykepleiere og andre helseyrker som topper listen over kompetanse det er vanskelig å rekruttere. Deretter følger tømrere og snekkere og lærere i grunnskolen. Størst estimert mangel på arbeidskraft etter næring er det er det innen helse- og sosialtjeneste med mer enn 770 personer. Deretter følger eiendomsdrift, forretningsmessig og faglig tjenesteyting med et underskudd på om lag 680 personer samt bygg og anlegg med en estimert mangel på nær 427 personer. Totalt i Trøndelag er det estimert en mangel på i underkant av 3 000 arbeidstakere.

5.3 Etterspørselen i de ulike næringene

Vi vil i dette avsnittet redegjøre for den forventede etterspørselen etter arbeidskraft i ulike næringer som er av betydning i Trøndelag. Vi utelater derfor små næringer som elektrisitet og vannforsyning, jordbruk, skogbruk og fiske samt bergverk og utvinning.

5.3.1 Industri

Industrien sysselsetter om lag 19 000 personer og deler av næringen er konjunkturutsatt. De senere år har sysselsettingen i denne næringen vært stabil. Kjemisk industri¹¹ og de som leverer til oljesektoren, har det siste året merket effekten av lavere oljepris som igjen har påvirket investeringsnivået. Fallet i kronkursen som fulgte oljeprisen har medvirket til at den eksportrettede industrien har blitt noe mer konkurransedyktig.

Trevare- og trelastindustri har hatt svakt fallende antall sysselsatte de senere år. Det har likevel vært god etterspørsel etter fagfolk til næringene. Den høye aktiviteten innen bygg- og anleggsnæringen bidrar trolig til en noe høyere sysselsetting i bransjen det kommende året. Det meldes om høy aktivitet i næringen fra flere av innlandskommunene, blant annet Midtre Gauldal.

Næringsmiddelindustrien er fylkets største industrigren og forventes å være stabil med hensyn til antall sysselsatte.

¹¹ Wacker Chemicals (tidligere Holla verk) i Hemne er en stor aktør innen kjemisk industri.

Havbruksnæringen

Havbruksnæringen har utviklet seg til å bli verdens ledende på eksport av laks og ørret, og næringen står sterkt i Trøndelag. Fiskeindustrien opplever gode priser og god avsetning. Det forventes økt behov for arbeidskraft de kommende årene og både næringen selv og markedene tror på en blomstrende vekst fremover. Adresseavisen¹² har den 23.11 som hovedoppslag at havbruk i Trøndelag vil øke sysselsettingen med nesten 40 000 personer de kommende årene. I kystkommunene er havbruk en av de viktigste næringene og markedskontaktene i fylket forventer stor etterspørsel fra næringen. Fra Hitra, Frøya og Ytre Namdal meldes at det kommer nye konsesjoner på oppdrett, noe som også gir ringvirkninger til lokalmiljøet og andre bedrifter. Også fra Trondheim meldes det om stor aktivitet innenfor havbruksnæringen, da en god del av bedriftene også er lokalisert med avdelinger i Trondheim. Næringen har behov for mange typer arbeidskraft. Det gjelder i produksjonen, men også innenfor teknologi, produktutvikling, markedsføring og salg.

Menneske og laksen. Foto: Stein Olav Sivertsen

Totalt sett ser vi en liten økning i antall sysselsatte totalt i industrien i 2018 på om lag en prosent.

5.3.2 Bygg og anlegg

Det jobber rundt 21 000 i næringen. Sysselsettingen har økt jevnt de siste årene. Ledigheten har vært stabilt lav og etterspørselen etter fagfolk er høy. Næringen har tatt inn utenlandsk arbeidskraft når rekruttering av norsk arbeidskraft har mislyktes. Den økonomiske situasjonen i Europa har bedret seg i flere land og sammen med en svakere

¹² Adresseavisen 23.11.17 «Mat fra trøndelagskysten kan gi 38 000 nye jobber» Etter beregning fra Sintef Ocean.

norsk krone har dette gitt færre arbeidsinnvandrere. Av de som kommer er den største andelen fra Polen og Litauen.

Oljesmellen har ikke påvirket bygg- og anleggsbransjen nevneverdig, og i Sør Trøndelag har ledigheten innenfor bygg og anlegg vært synkende de siste to årene samtidig som tilgangen på nye stillinger har økt. Boligbyggingen er drevet frem av lave renter og vekst i boligprisene. Aktiviteten i næringen har vært god med flere store boligprosjekt, spesielt i Trondheim.

Det er forventet at den største aktiviteten fremover vil foregå på anleggssiden, noe som også understøttes av regjeringens satsing på vei og bane. I tillegg vil det også fremover være større prosjekter knyttet til Ørland flystasjon og utbygging av vindmølleparkene på Fosenhalvøya, Hitra og i Snillfjord. De fleste markedskontaktene i Trøndelag melder om høy aktivitet og mangel på håndverkere. Blant yrker som nevnes er tømrere, snekkere, elektrikere og anleggsmaskinførere.

Totalt sett forventer NAV Trøndelag at antall sysselsatte vil øke med i underkant av to prosent, og at næringen vil sysselsette om lag 21 800 personer.

5.3.3 Varehandel, hotell og restaurant

Om lag 38 000 er sysselsatt innenfor varehandel, hotell og restaurant i Trøndelag. Varehandelen selv forventer en stabil vekst i volum neste år, noe ulikt etter bransje. Kjøpekraften hos publikum er god, rentene er lave og de økonomiske utsiktene er generelt sett gode. Veksten i næringen forventes å komme fra etterspørselssiden også neste år. Det er ikke forventet noen større nyetableringer kommende år. Norges Banks kontakter innen varehandel melder at omsetningsvolumet har økt moderat og at det er ventet litt sterkere vekst de kommende månedene.

Innen hotell og restaurant har det i de siste årene vært en stor vekst i antall hotellsengeplasser. På grunn av dette sliter flere hotell både i distriktet og til dels i Trondheim med lavt belegg. Reiselivsnæringen har imidlertid tatt seg opp de siste årene, ikke minst på grunn av en svak kronkurs som har gitt flere utenlandske turister. Restaurantnæringer nyter godt av den generelle velstandsøkningen i befolkningen.

Sysselsettingsforventningene innen disse næringene er relativt optimistiske. Vi ser en klar økning i andel bedrifter som tror de vil ansette flere kommende år, både innenfor hotell- og restaurantnæringen og varehandel. Det er fortsatt moderat vekst i privat konsum og dette kan forklare noe av sysselsettingsbehovet. I disse næringene er det i Trøndelag spesielt mangel på kokker og servitører.

5.3.4 Bank, finans, forsikring og eiendomsdrift, teknisk og faglig tjenesteyting

Næringene sysselsetter i alt over 30 800 i Trøndelag. Finansmarkedene har hatt god utvikling det siste året. Rentene er lave og det er fortsatt økning i utlånt volum. På grunn av den høye gjeldsgraden i norske husholdninger har det kommet innstramming i kredittpraksis som har bidratt til et kjøligere boligmarked, spesielt i byene. Bedriftene innenfor eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er klart mer optimistiske enn bedrifter innen finansierings- og forretningsdrift. Noe av årsaken til dette skyldes trolig mer automatiserte bank- og finanstjenester. Denne utviklingen vil fortsette i årene som kommer og føre til en noe lavere etterspørsel etter arbeidskraft i næringen.

Trøndelag har mange sysselsatte innen teknisk tjenesteyting. Dette er en næring som leverer tjenester blant annet til oljeindustrien. Næringen har begynt å rekruttere arbeidskraft etter nedturen de siste tre årene. Totalt sett for næringen forventer vi små endringer i sysselsettingen.

5.3.5 Transport og lagring, informasjon og kommunikasjon

Disse to næringene sysselsetter i underkant av 18 000 i Trøndelag. Av disse jobber ca. 12 000 innenfor transport og lagring. Næringen informasjon og kommunikasjon kan hovedsakelig deles i to. Omtrent 40 prosent jobber innen informasjonsteknologi og den andre hoveddelen innen forlags-, trykkeri og medieproduksjon. De siste årene har antallet som arbeider innen informasjonsteknologi økt mens antallet innen de andre delene¹³ har stått relativt stille.

Sysselsetting innen transport og lagring har endret seg lite de senere år. I likhet med teknisk tjenesteyting er dette næring som vokser i takt med den generelle velstandsutviklingen. Fra flere regioner i Trøndelag bekreftes det at det er mangel på buss- og lastebilsjåfører.

For neste år regner vi med en liten nedgang i sysselsettingen

5.3.6 Offentlig forvaltning, undervisning og helse- og sosialtjenester

Vel 89 000 personer er sysselsatt i disse sektorene, hvor helse- og sosialtjenester utgjør omtrent 57 prosent. Offentlig sektor og helse- og sosialtjenester sysselsetter omtrent 27 prosent av arbeidsstyrken, omtrent som i landet for øvrig. Innen undervisning er andelen sysselsatte betydelig høyere i Trøndelag¹⁴.

Fra flere kommuner meldes det om stort rekrutteringsbehov innenfor helse og omsorgsyrkene, og til en viss grad lærere på grunn av avgang til alderspensjon og vekst i befolkningen. Den årlige bedriftsundersøkelsen gjenspeiler i liten grad den sysselsettingsveksten vi har sett innenfor offentlig sektor gjennom mange år. Ser vi hele sektoren under ett forventer 17 prosent av virksomhetene økt bemanning.

I undervisningssektoren har det vært jevn vekst i sysselsettingen over flere år. Vi antar at dette også gjelder for 2018. Offentlig administrasjon har kun hatt små endringer i sysselsettingen de siste årene og vi forventer at dette også gjelder for neste år.

I vår prognose anslår vi at undervisning samt helse- og sosialtjenester står for nesten 40 prosent av sysselsettingsveksten kommende år.

5.3.7 Prognose for sysselsetting

Nedenfor vises et sammendrag av forventet sysselsettingsutvikling i fylket neste år. Estimert sysselsetting i 2017 og forventet sysselsetting 2018 fordelt på hovednæring vises.

¹³ Forlag, trykkeri og medieproduksjon

¹⁴ I Trøndelag jobber om lag 10 prosent av de sysselsatte innen undervisning, mot ca 8 prosent i landet for øvrig.

Tabell 1. Sammendrag prognose for sysselsetting etter næring

	2017 (P)	2018 (P)	Vekst	Endring antall
Jordbruk, skogbruk og fiske	8 645	8 600	-0,5 %	-45
Utvinnings- og bergverksdrift	3 129	3 163	1,1 %	34
Industri	19 110	19 300	1,0 %	190
Elektrisitet, vann og renovasjon	2 562	2 590	1,1 %	28
Bygge- og anleggsvirksomhet	21 415	21 800	1,8 %	385
Varehandel og rep. motorvogner	29 703	30 000	1,0 %	297
Transport og lagring	11 724	11 600	-1,1 %	-124
Hotell- og restaurant	8 256	8 400	1,7 %	144
Informasjon og kommunikasjon	6 104	6 150	0,8 %	46
Finansiering og forsikring	3 943	3 900	-1,1 %	-43
Eiendomsdrift, teknisk og faglig tj.yting	26 877	27 200	1,2 %	323
Off. adm., forsvar	14 071	14 150	0,6 %	79
Undervisning	23 760	23 900	0,6 %	140
Helse- og sosialtjenester	51 135	51 850	1,4 %	715
Personlig tjenesteyting ellers	7 960	8 000	0,5 %	40
Uoppgitt	1 199	1 521	1,0 %	322
I alt	239 593	242 124	1,1 %	2 531

6 Tilbudet av arbeidskraft i Trøndelag

I de foregående avsnittene har vi redegjort for trender som påvirker etterspørselen etter arbeidskraft samt at det er gitt et anslag for en forventet arbeidskraftetterspørsel. I dette avsnittet vil vi redegjøre for arbeidstilbudet sammen med viktige faktorer som påvirker tilbudet av arbeid.

6.1 Tilpasning på arbeidsmarkedet

Tilpasning på arbeidsmarkedet dreier seg om forholdet mellom tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft. Matchingen i arbeidsmarkedet avhenger av konjunktursituasjonen, arbeidssøkernes egen innsats og resurser, mobilitet, bistand fra NAV og arbeidsinnvandring er alle forhold som har betydning for sysselsettingen. Nedenfor vil vi redegjøre for noen faktorer som påvirker arbeidstilbudet og tilpasningen.

6.1.1 Flytting

Flyttemønsteret er relativt konstant, også over tid. Nettoinnflyttingen til Trøndelag har ligget på rundt 3 000 de siste årene. I 2016 var netto innflytting til Trøndelag på noe over 3 200 personer. Den største nettotilflyttingen finner vi i Trondheim og i nærliggende kommuner i tillegg til Frøya. Netto innflytting til Trondheim var ca. 2 000

personer i 2016. Flyttemønsteret viser at folk trekkes mot større regionsentra og kommuner med godt arbeidsmarked.

6.1.3 Arbeidsmarkedstiltak

Bruk av arbeidsmarkedstiltak har en effekt på sysselsettingen. Personer på arbeidsmarkedstiltak regnes normalt ikke med blant de helt ledige, men regnes med i bruttoledigheten. Ved utgangen av november er 0,6 prosent av arbeidsstyrken i Trøndelag i ulike arbeidsrettede tiltak. Andelen tiltaksdeltakere var noe høyere i 2017 enn beregnet, og ligger så langt i år på et snitt på rundt 1000 personer i måneden i Sør-Trøndelag og ca 430 i Nord-Trøndelag. I 2018 er det beregnet et gjennomsnitt på ca 1032 tiltaksplasser på ordinære arbeidsrettede tiltak i Trøndelag. I og med at tiltaksnivået i begge fylker ligger høyt ved utgangen av 2017, er det rimelig å anta at Trøndelag særlig første kvartal, vil ligge noe høyere enn beregnet ramme. Ut i fra de signaler som foreligger vil tiltaksnivået ligge 28 prosent lavere i 2018 enn i 2017.

6.1.4 Pendling

Pendlermønsteret i Trøndelag har vært stabilt over flere år. Nettoutpendlingen fra nord-delen har vært på ca. 4000 personer mens nettoinnpendlingen i sør-delen er på ca. 2000 personer. Totalt har regionen en nettoutpendling på ca. 2000 personer. I all hovedsak går pendlingen til Trondheim og noen få lokale næringsentra. Nettoinnpendlingen til Trondheim er på rundt 16000 personer, i all hovedsak fra nabokommunene, men også fra andre deler av regionen og landet for øvrig. Nord i Trøndelag er det Namsos som høyest nettoinnpendling med ca 500 personer. Vi tror ikke det skjer endringer av betydning i pendlermønsteret som vil påvirke arbeidstilbudet det kommende året.

6.1.5 Innvandring

Arbeidskraftinnvandringen har vært synkende siden 2012 hvor nettoinnvandringen var på ca. 2800. I 2016 var nettoinnvandringen på 2700 personer. De tre første kvartalene i 2017 har innvandringen vært på rundt 2000 personer. Etter som den økonomiske situasjonen har bedret seg i blant annet i Sverige og Polen har flere reist hjem og færre kommet.

Vi har ingen eksakt statistikk på arbeidsinnvandring, og de anslag vi legger til grunn hentes fra generell statistikk i Statistisk Sentralbyrå. De siste ti årene har arbeidsinnvandringen stått for brorparten av økningen i arbeidsstyrken. I følge SSB vil arbeidsinnvandringen til Norge minke i takt med økende økonomisk vekst i Europa. På det nåværende tidspunkt er det vanskelig å si hvordan flyktingene og asylsøkernes deltakelse på arbeidsmarkedet vil bli kommende år. Mange av de som kom i 2015 og 2016 skal etter hvert inn på arbeidsmarkedet. I Trøndelag er det anslag på at det kan være snakk om mellom 6-700 som vil trenge bistand fra NAV kommende år. Hvor mange av disse som blir stående i ledighetsstatistikken er det vanskelig å si noe sikkert om. De fleste vil ha behov for kvalifiseringstiltak i starten. Potensielt kan arbeidssøkere fra denne gruppen påvirke ledighetstallene med 0,1 til 0,2 prosentpoeng. Det vil si at vi kan få en høyere ledighet enn vi anslår i prognosen. Da dette er såpass usikkert velger vi likevel å se bort fra dette i våre kvantitative beregninger.

6.2 Befolkningsutvikling og utvikling i arbeidsstyrken

I tidligere kapitler har vi sett på en del økonomiske og demografiske faktorer som påvirker våre anslag for neste år. I hele 2017 har ledigheten gått ned hver måned sammenlignet med samme måned i fjor. Vi forventer at ledigheten vil holde seg lav i 2018, med et gjennomsnittlig ledighetsnivå på 2,0 prosent.

I følge NAVs befolkningsstatistikk har befolkningen i yrkesaktiv alder i Trøndelag økt med 3 839 personer fra januar 2016 til januar 2017. Ved utgangen av oktober 2017 var antallet 343 145 personer i alderen 15-74 år. Vi forventer en økning i befolkningen på en prosent i løpet av 2018, beregnet etter SSBs middelalternativ. I år er gjennomsnittlig beregnet yrkesfrekvens 71,4 prosent. Vi tror endringen neste år blir marginal, beregnet til 71,3 prosent. Neste år forventer vi en økning i arbeidsstyrken på ca. 2 400 personer, tilsvarende 0,9 prosent.

Vi ser ingen store endringer i utdanningstilbøyelighet og forventer en stabil arbeidsstyrke for de fleste aldersgrupper, med en liten nedgang for den aller eldste aldersgruppen.

SSB har i sine prognoser antydnet en ledighet kommende år på 4,1 prosent, Norges Bank anslår 3,9 prosent og Finansdepartementet 4,0 prosent (AKU-ledighet). Anslagene er en betydelig nedgang fra fjorårets prognose for 2017, og ligger på nivå med AKU-ledigheten ved utgangen av september som er 4,0 prosent.

NAV Trøndelag forventer en gjennomsnittlig registrert ledighet på 2,0 prosent i 2018. Inkluderer vi ordinære tiltaksdeltakere forventes en bruttoledighet på ca. 2,4 prosent. På bakgrunn av ovenstående diskusjon regner vi med en yrkesfrekvens på 71,3 prosent av befolkningen i aldersgruppen 15 – 74 år.

Tabell 2. Anslag på arbeidstilbud

	2017	2018
Befolkning 15-74 år	343 145	346 576
Yrkesfrekvens	71,4 %	71,3 %
Arbeidsstyrke	244 870	247 074

7 Prognose på ledighet i 2018

Tallene for ledighet i 2017 er basert på de første 11 måneder samt estimat for den siste måneden. Arbeidsstyrketallet for 2017 er et oppjustert tall for årsgjennomsnittet.

Neste år forventer vi en gjennomsnittlig ledighet i Trøndelag på ca. 4 950 personer. Dersom det ikke kommer store endringer i den økonomiske situasjonen eller en større endring av arbeidstilbudet¹⁵ som raskt endrer ledighetstallene, legger vi til grunn et

¹⁵ Jfr. tidligere diskusjon i kap. 6.1.5

ledighetsnivå litt lavere enn årets. Vi forventer tradisjonelle sesongmessige svingninger i ledigheten med øking etter årsskiftet, nedgang gjennom våren og et nytt hopp i sommermånedene.

Tabell 3. Prognose på arbeidstilbud og ledighet

	2017	2018
Arbeidsstyrke	244 870	247 074
Sysselsatte	239 593	242 124
Gjennomsnittlig ledighet	5 260	4 950
Ledighetsprosent	2,2 %	2,0 %
Sysselsettingsfrekvens ¹⁶	71,4 %	71,3 %

I tabellen ovenfor finnes estimat for ledighet i 2018. Nedenfor viser vi et estimat på ledighet i antall og som andel av arbeidsstyrken månedlig for 2018 og den siste måneden i 2017.

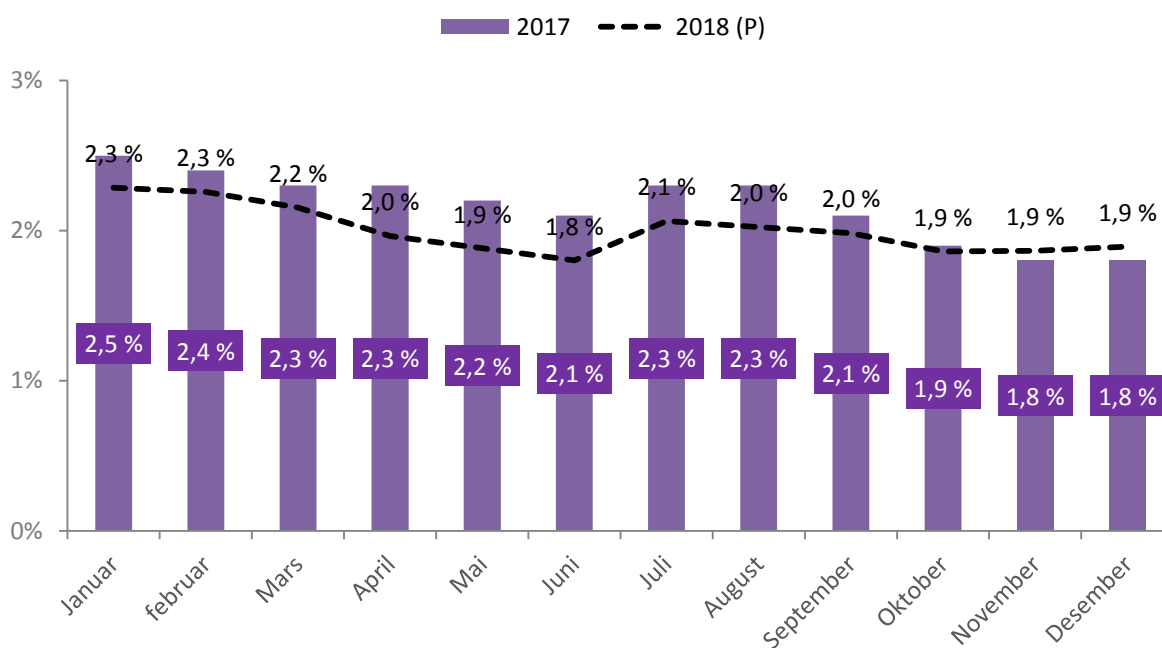
Tabell 4. Prognose på ledighet 2018

Måned	Ledige		Ledighetsprosent	
	2017	2018	Ledighet 2017	Prognose 2018
Januar	6 106	5 650	2,5 %	2,3 %
Februar	5 927	5 580	2,4 %	2,3 %
Mars	5 650	5 320	2,3 %	2,2 %
April	5 520	4 850	2,3 %	2,0 %
Mai	5 226	4 650	2,2 %	1,9 %
Juni	5 041	4 450	2,1 %	1,8 %
Juli	5 589	5 100	2,3 %	2,1 %
August	5 549	5 000	2,3 %	2,0 %
September	5 013	4 900	2,1 %	2,0 %
Oktober	4 605	4 600	1,9 %	1,9 %
November	4 447	4 610	1,8 %	1,9 %
Desember *	4 450	4 680	1,8 %	1,9 %
Årsgjennomsnitt †	5 260	4 950	2,2 %	2,0 %

*Desember er anslag. † Årsgjennomsnittet er avrundet

¹⁶ Sysselsettingsfrekvens er yrkesfrekvensen fratrukket ledighetsprosenten.

Figur 9. Prognose på ledighet i 2018. Grafisk fremstilling

Kilder

NAV Trøndelag (2017); Bedriftsundersøkelsen 2017

NAV Sør-Trøndelag (2016) Prognose utviklingen på arbeidsmarkedet 2017

NAV Nord-Trøndelag (2016) Prognose utviklingen på arbeidsmarkedet 2017

Arbeids- og velferdsdirektoratet (2017); Utviklingen på arbeidsmarkedet, Arbeid og velferd 3/2017

NHO Økonomisk overblikk 3/2017

Norges Bank (2017), Pengepolitisk rapport nr 3 2017

Norges Bank (2017), Regionalt Nettverk, 3/2017

Norges Bank (2017) Regionalt nettverk 4/2017

SSB (2017), Økonomiske analyser 4/2017

NAV Nord-, og Sør-Trøndelags markedscontakter, spørreundersøkelse november 2017